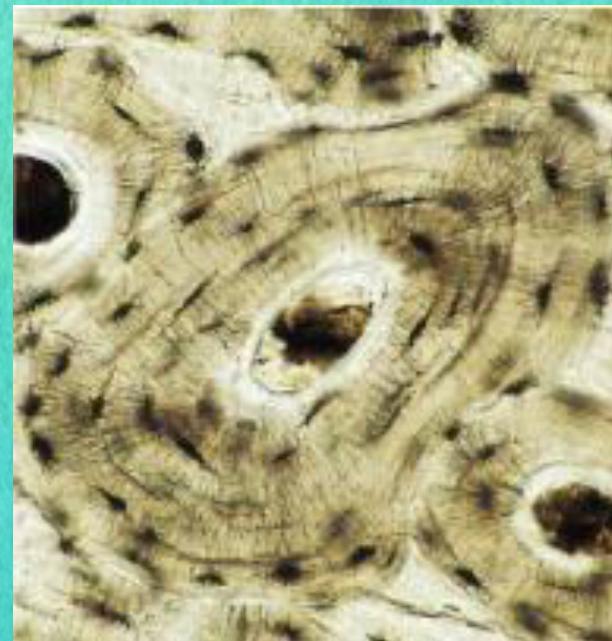
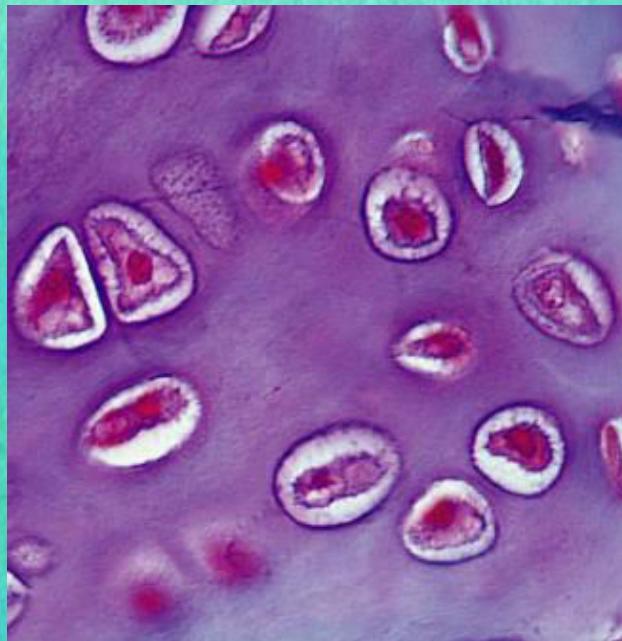
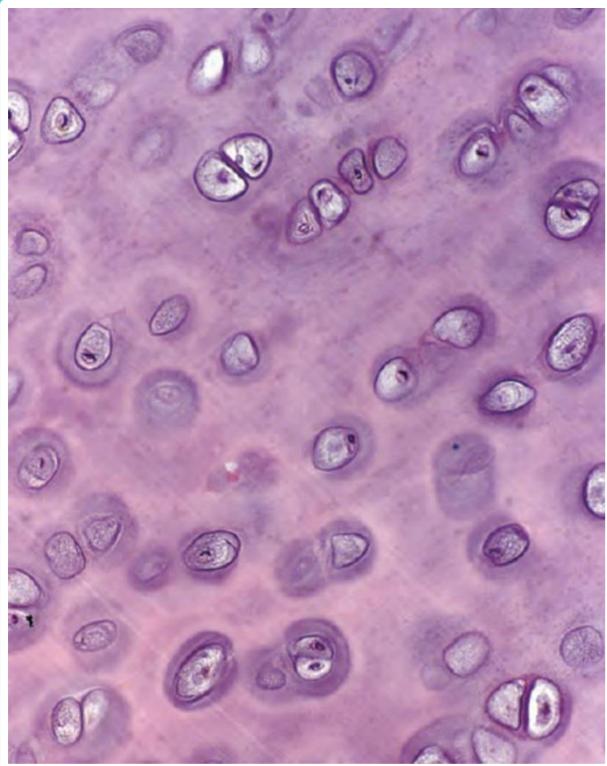

Potporna tkiva

Hrskavičavo i koštano tkivo

HRSKAVIČAVO TKIVO

OPŠTE ODLIKE

- Specijalizovano vezivno tkivo
- Dobro razvijen VCM, čvrste konzistencije (hrskavičavi matriks) – 95% - omogućava tkivu da podnese mehanička opterećenja bez promene oblika.
- Osnovna uloga jeste potpora mekim tkivima
- Glatka površina i elastičnost omogućavaju joj da ublaži udarce i klizanje u zglobovima (pokretanje kostiju)
- Uloga u razvoju i rastu dugih kostiju pre i posle rođenja
- Ćelije hrskavice – hondrocyti i hondroblasti
- Lakune

- Avaskularno tkivo (ishrana kapilarima perihondijuma ili putem sinovijalne tečnosti)
- Bez nerava i limfnih sudova
- Perihondrijum – omotač od gustog VT

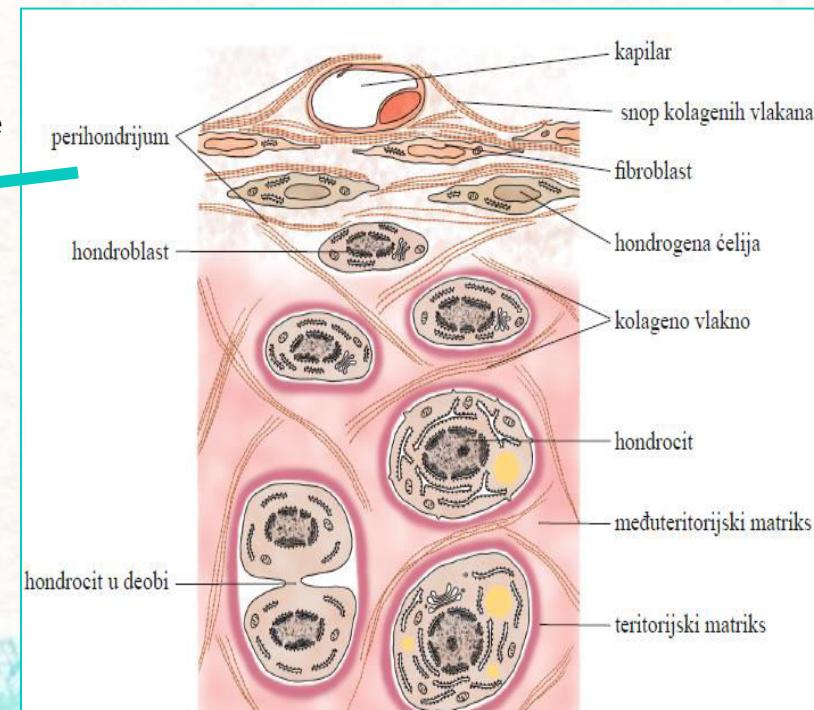
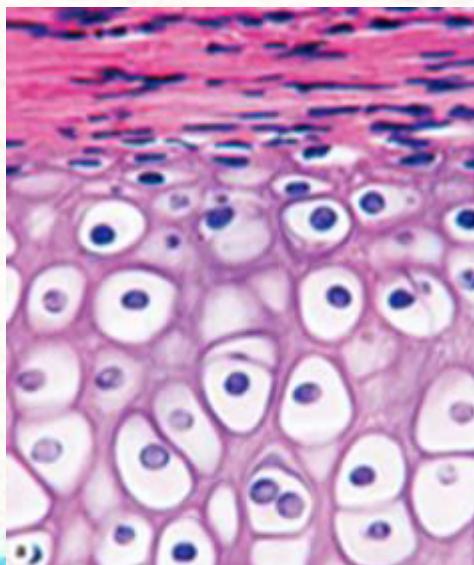

hondrocyti su ćelije niske metaboličke aktivnosti

- **3 tipa hrskavice:**
  1. Hijalinska hrskavica
  2. Elastična hrskavica
  3. Vlaknasta (fibrozna) hrskavica

HIJALINSKA HRSKAVICA

- *Hyalos*, grč. – staklasto. Sveža HH je plavkasto-bela ili providna
- Najrasprostranjeniji tip hrskavice:
  - Kod embriona – privremeni skelet, koga u fetalnom i periodu ranog detinjstva zamenjuje koštano tkivo
  - Kod adulta:
    - zglobne površine pokretnih zglobova,
    - zid većih respiratornih puteva (nos, larinks, traheja, bronhije),
    - ventralni deo rebara,
    - epifizealna ploča - longitudinalni rast kostiju.
- Pokrivena slojem gustog vezivnog tkiva – **perihondrijum** (izuzetak – zglobna hrskavica)
  - Ishrana hrskavice – krvni i limfni sudovi, nervi
  - Pri aktivnom rastu uočavaju se dva sloja:
    - Spoljašnji sloj sa brojnim fibroblastima
    - Unutrašnji sloj – *hondrogene ćelije* – diferencijacija u hondroblaste i hondrocite

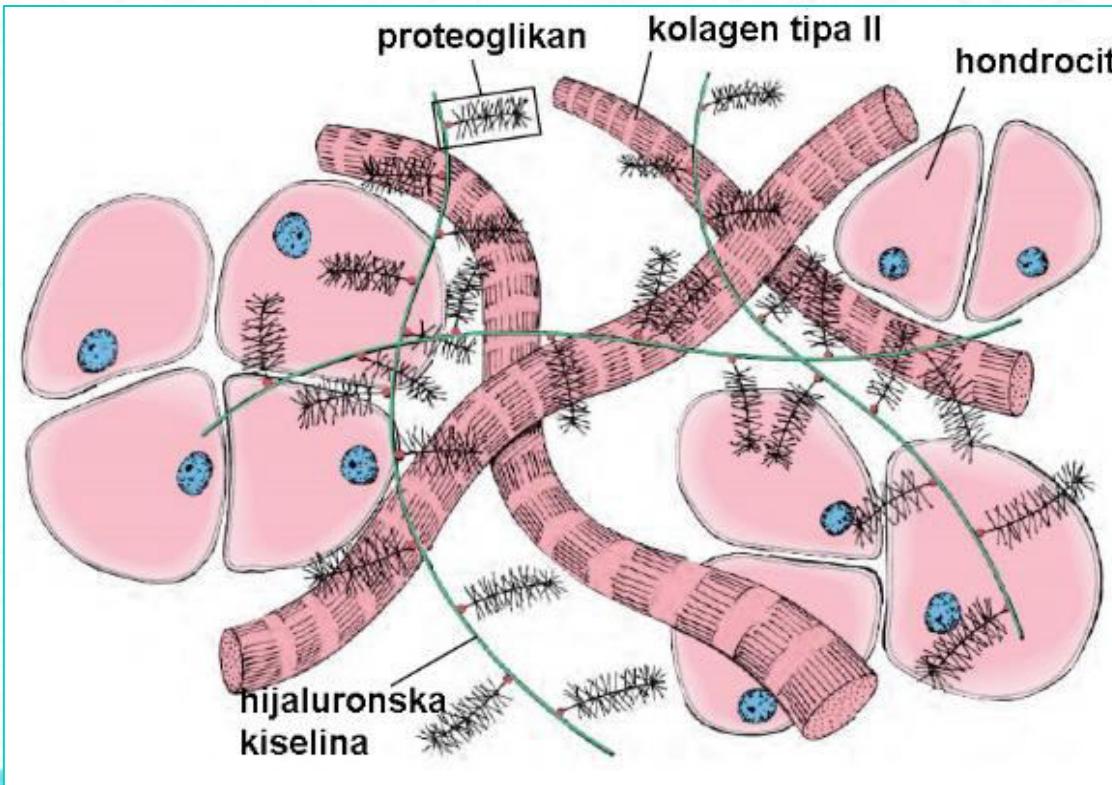

VĆM hijalinske hrskavice (hrskavičavi matriks)

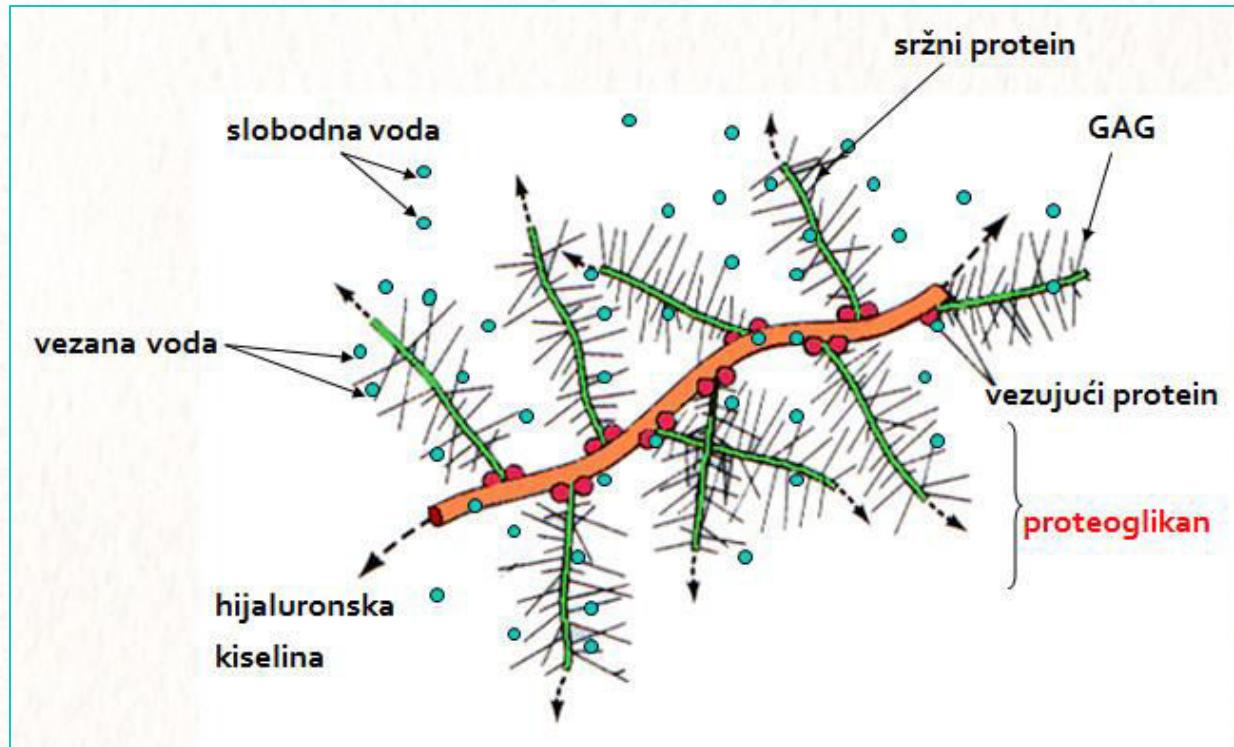
- **Sastav VĆM:**

- Kolagen (**II, VI, IX, X, XI**) = skoro 40% suve mase
- Osnovna supstanca – čvrsto, hidratisano gel stanje:
  - GAG (keratan sulfat, hondroitin sulfati, hijaluronska kiselina)
  - Proteoglikani (agrekan, dekorin)
  - Adhezivni glikoproteini (hondronektin)
  - Voda – 60-80%, vezana za GAG

Veza hondrocyta za VĆM (preko GAG i kolagena II)

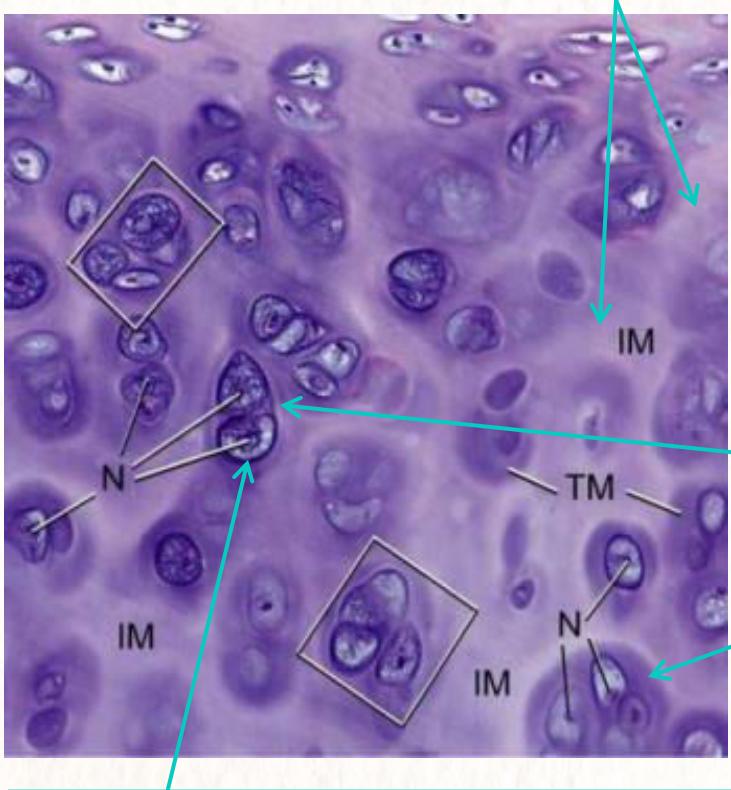
Ponašanje komponenti hrskavičavog matriksa prilikom kompresije

- GAG - negativno nanelektrisani molekuli - privlače katjone (najviše jone natrijuma) koji privlače molekule vode.
- Pritisak na hrskavicu dovodi do mehaničkog istiskivanja molekula vode, a time se negativno nanelektrisani molekuli približavaju.
- Zbog istog nanelektrisanja javljaju se sile odbijanja i tako se ovi molekuli suprotstavljaju kompresiji.
- Čim pritisak na hrskavicu prestane, molekuli se vraćaju na svoja prethodna mesta - protok materija između hondroblasta/hondrocita i kapilara u perihondrijumu

Distribucija komponenti osnovne supstance

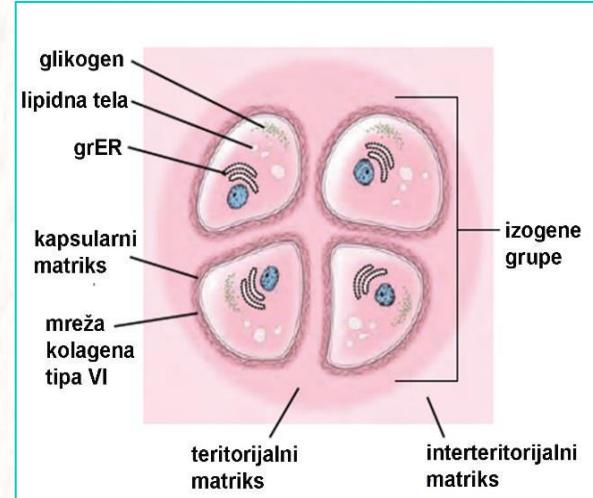
3. Interteritorijalni matriks (između lakuna) - brojni kolageni fibrili, PG (agrekan i agrekanski kompleksi)

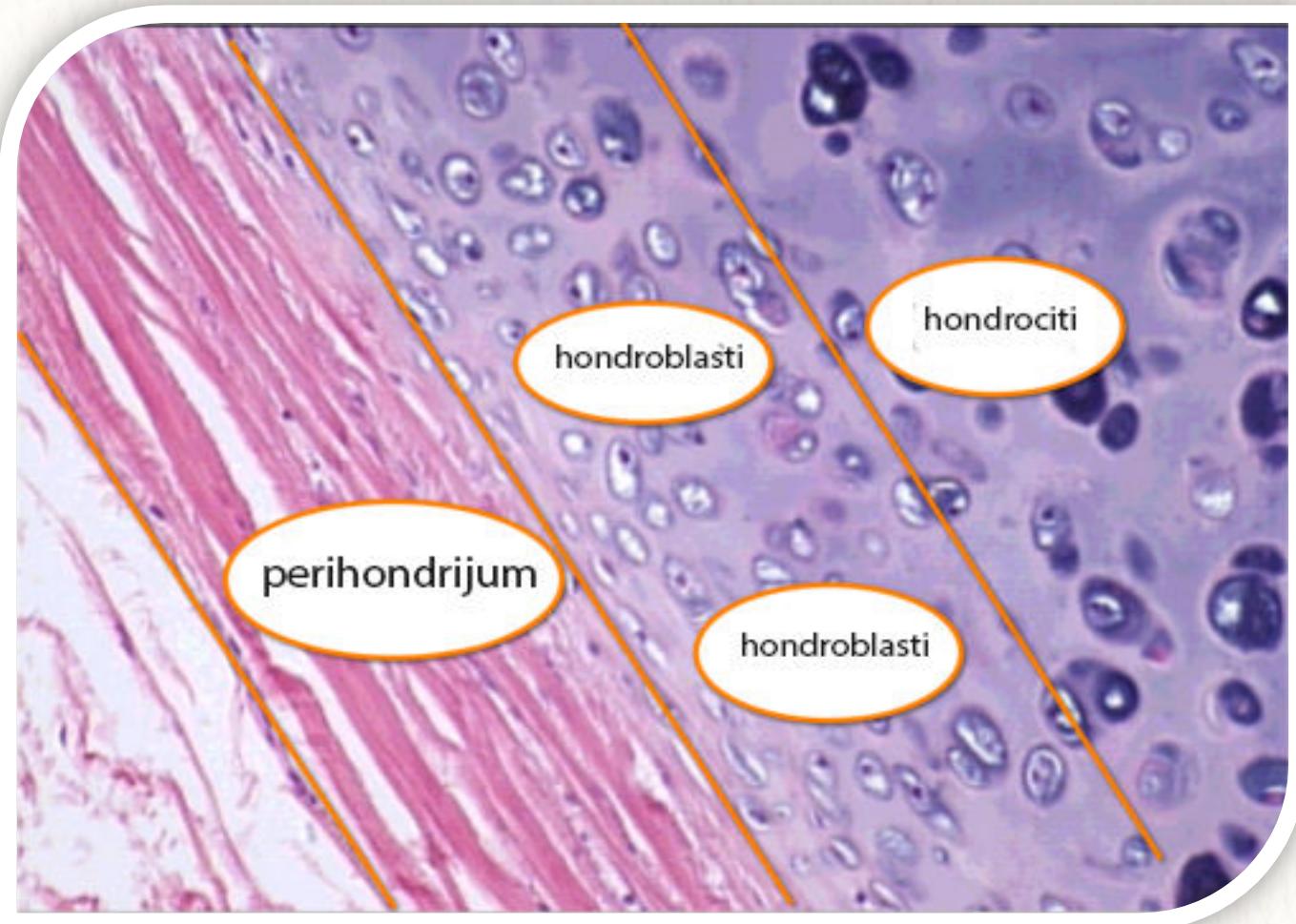
1. Kapsularni matriks (lakuna) – tanak taman prsten matriksa sa najvećom količinom proteoglikana, hijaluronske kiseline, glikoproteina, malo kolagenih fibrila (nema kolagena II)

- *Bazofilija* – usled velike količine sulfonovanih proteoglikana matriks bazofilan ali nije homogeno obojen – razlikujemo:
  1. *Kapsularni matriks* – perićelijska kapsula
  2. *Teritorijalni matriks*
  3. *Međuteritorijalni matriks*

2. Teritorijalni matriks, tamno obojen (okružuje izogene grupe hondrocita) – manje proteoglikana, kolagen tipa II

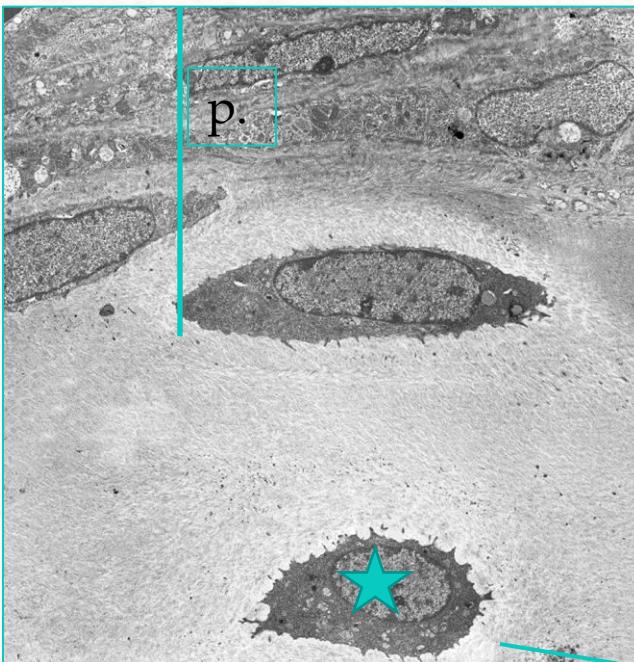
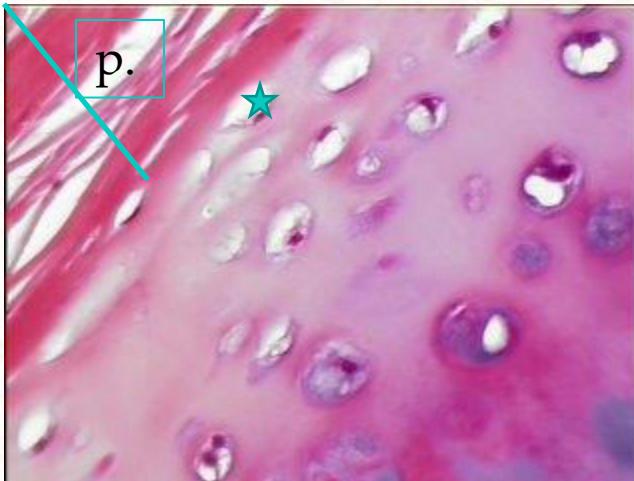

Ćelije hrskavice

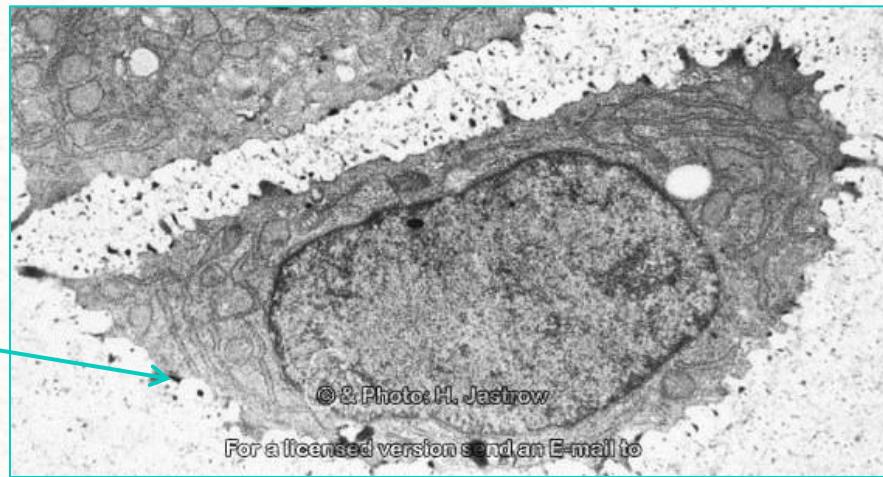

- U površinskom delu hijalinske hrskavice – **hondroblasti** nastali diferenciranjem **hondrogenih** ćelija perihondrijuma
- U dubljim slojevima hrs. matriksa – **hondrociti** (ćelije smeštene u lakunama)

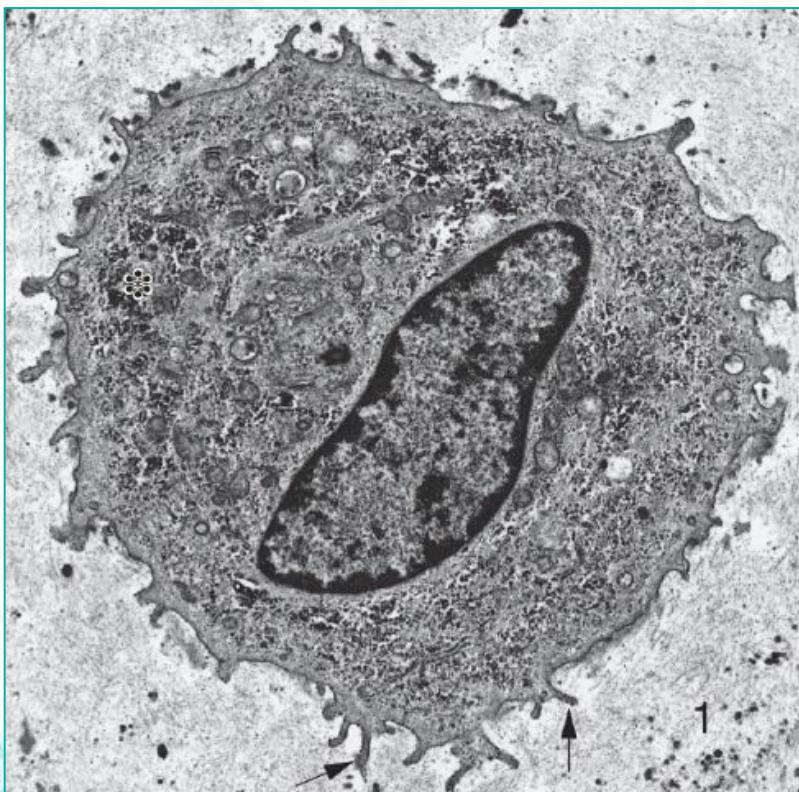
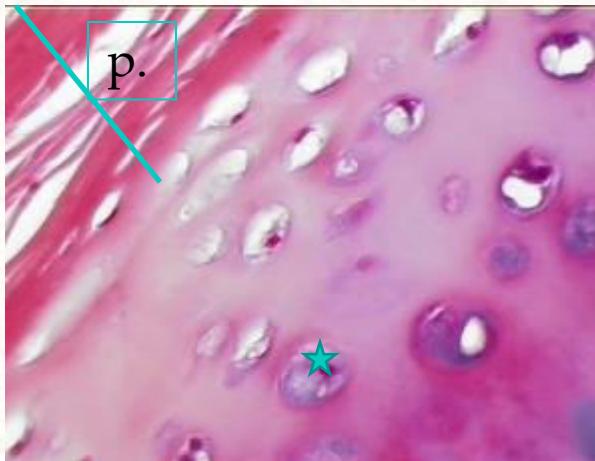
Hondroblast

- U površinskim slojevima hrskavice.
- Nastaju diferenciranjem hondrogenih ćelija
- Ovalne ćelije sa dužom osom koja je paralelna sa površinom hrskavice.
- Dobro razvijen sintetski aparat.
- Velika količina ribozoma - bazofilija
- Sekretne vezikule u citoplazmi.
- Funkcije: Sinteza komponenti VĆM, diferencijacija u hondrocyte
- Mlade ćelije koje ne moraju biti u potpunosti obavijene VĆM ili je VĆM jako tanak

Hondrocyt

- U površinskom delu to su ovalne ćelije sa kratkim citoplazmatskim nastavcima i dobro razvijenim sintetskim aparatom, smeštene u lakunama
- Sa udaljavanjem ćelije su više okruglaste, sa manje razvijenim sintetskim aparatom, brojnim glikogenskim partikulama i lipidnim kapima (energetske rezerve)
- Mladi hondrocyti sintetišu GAG sa dugim lancima, ostareli hondrocyti sintetišu GAG sa kraćim lancima – u vezi je sa količinom vode koja se može vezati
- Nepokretne ćelije iako nemaju laminu
- Sposobnost proliferacije (u ranim fazama nastanka hrskavice) – izogena grupa hondrocyta – intersticijski rast hrskavice
- Funkcije: Sinteza komponenti VĆM, rast hrskavice
- Ostareli hondrocyti počinju sintezu hondrokalcina – kalcijum-vezujući protein

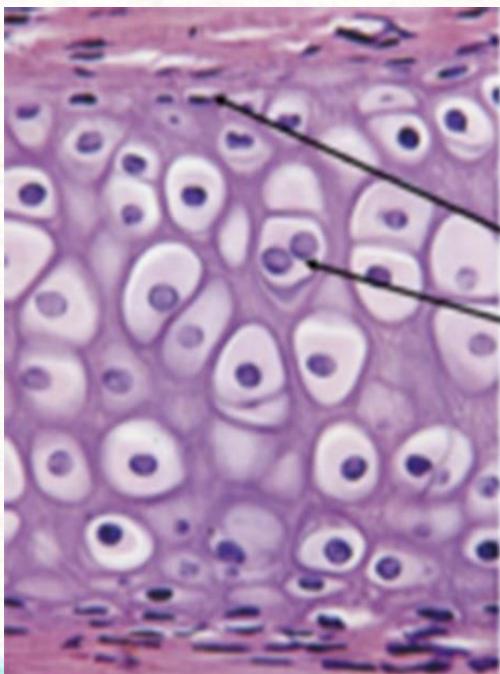
RAST HRSKAVICE

INTERSTICIJSKI RAST HRSKAVICE

– rezultat je mitotskih deoba hondrocita
“Rast iznutra”

Samo u ranim fazama nastanka hrskavice

Apozicional rast

Intersticijski rast

APOZICIONI RAST HRSKAVICE

– rezultat je diferencijacije ćelija perihondrijuma
“Rast spolja”

Kasnije faze nastanka hrskavice – tzv.
površinski rast.

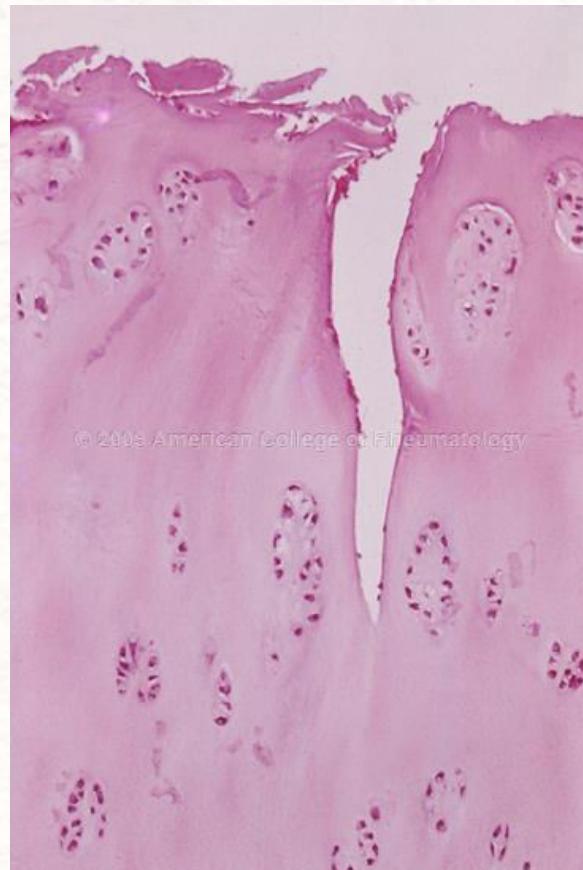
Izuzetak je zglobna hrskavica (nema perihondrijum) i hrskavica epifizne ploče kostiju - rast je intersticijski.

U oba slučaja sinteza komponenata VČM doprinosi rastu hrskavice.

DEGENERATIVNE PROMENE HRSKAVICE

- Osim kod dece, oštećena hrskavica se teško i često samo delimično obnavlja
- Regeneracija - ćelije perihondrijuma
- Umesto regeneracije - ožiljačno tkivo (gusto vezivno tkivo)

- Veoma podložna degenerativnim promenama za vreme starenja
- Hondrocyti povećavaju volumen, ulaze u programm ćelijske smrti
- Kalcifikacija matriksa
- Formiranje agregata debelih kolagenih vlakana

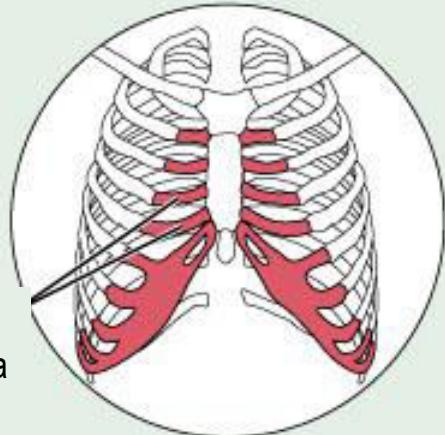

(g) Cartilage: hyaline

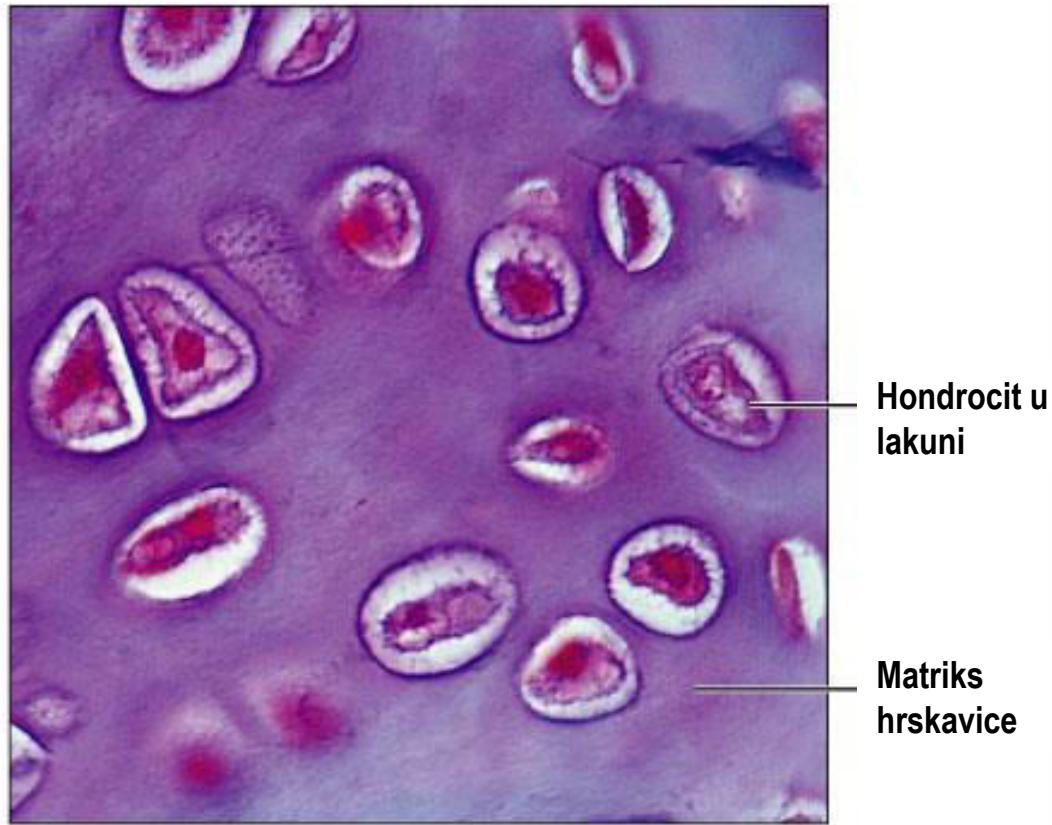
Opis: Amorfan ali čvrst matriks; mreža kolagenih vlakna (II); hondroblasti produkuju VCM i sazrevaju u hondrocite koji leže u lakunama.

Funkcija: Podrška i ojačanje; ublažavanje kompersivnog stresa; elastičnost; raspoređivanje pritiska.

Lokacija: - skelet embriona (veći deo), pokretni zglobovi, rebarna hrskavica, hrskavica nosa, trahee i larinxa.

Rebarna
hrskavica

Hijalinska hrskavica trahee (x300)

ELASTIČNA HRSKAVICA

Opis: Sastav sličan hijalinskoj, samo što sadrži i elastin u formi vlakna i lamela. Takođe poseduje perihondrijum. Ne kalcificiše sa starenjem.

Funkcija: Održavanje oblika date strukture uz veliku elastičnost.

Lokacija: ušna školjka, zid spoljašnjeg ušnog kanala, eustahijeve tube, epiglotis i hrskavici larinxa.

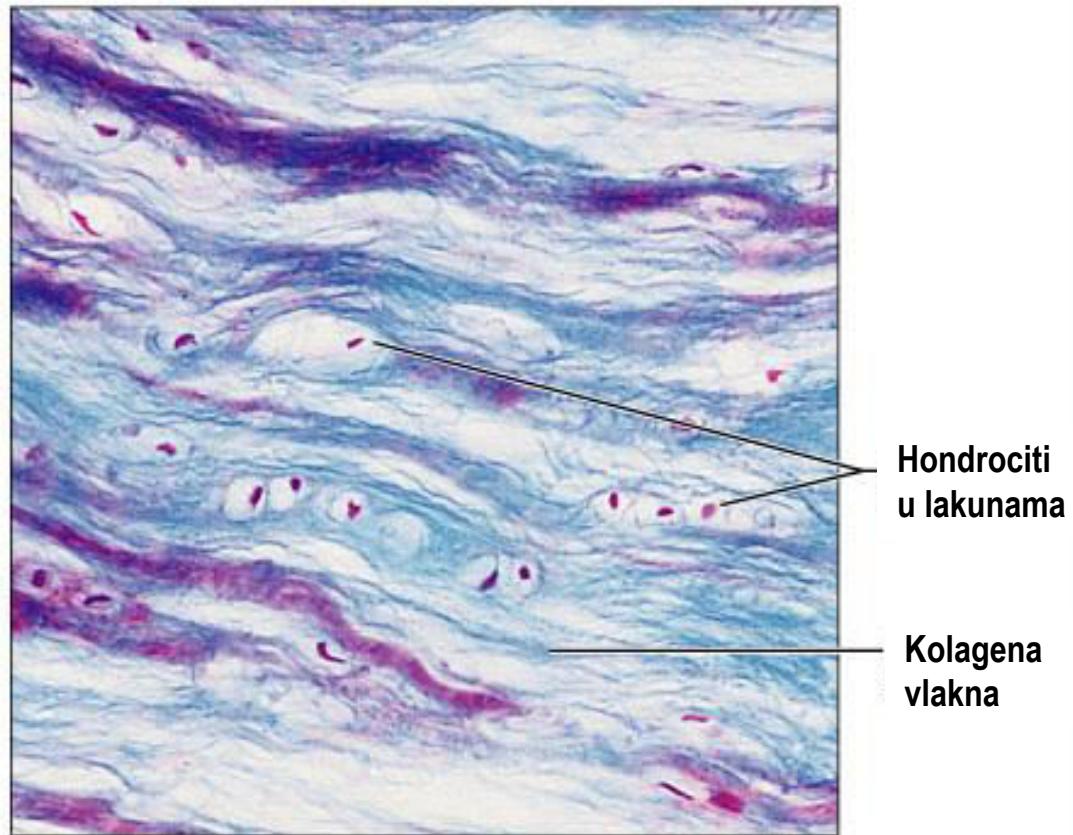
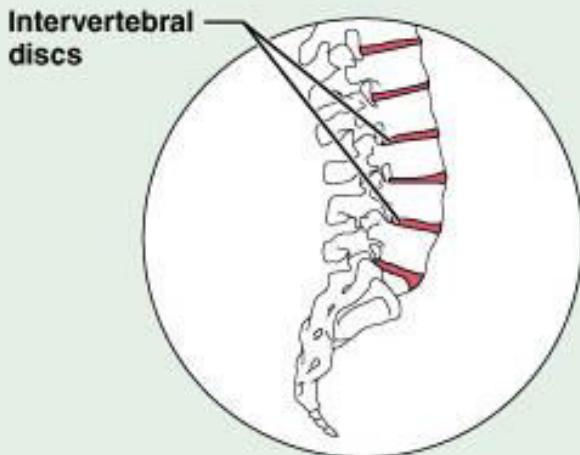
Elastična hrskavica ušne školjke čoveka (x400)

VLAKNASTA (FIBROZNA) HRSKAVICA

Opis: Po sastavu između hijalinske hrskavice i gustog neorganizovanog vezivnog tkiva. Dominiraju debela vlakna kolagena tipa I. Nema perihondrijum. Hondrocići često postavljeni u kolone.

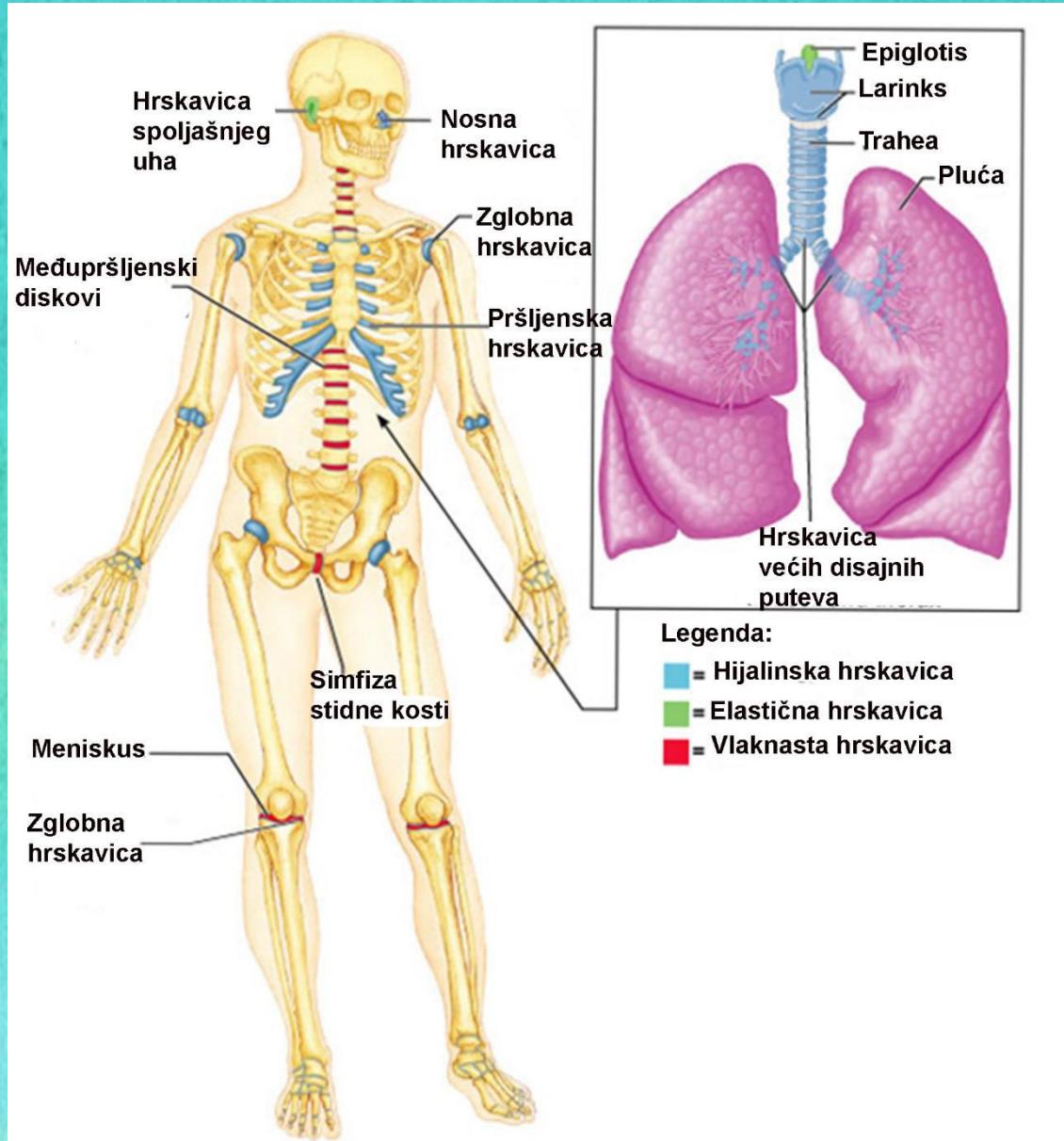
Funkcija: Apsorpcija kompresivnog pritiska, velika otpornost na istezanje.

Lokacija: međupršljenski diskovi; simfiza stidne koste; diskovi kolenskog zgloba.

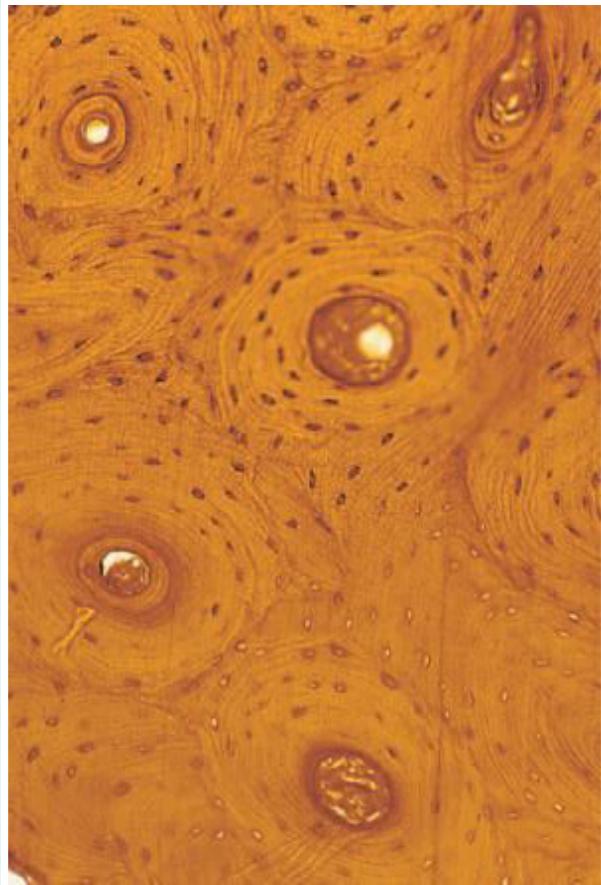

Vlaknasta hrskavica međupršljenskih diskova (x200)

Lokalizacija različitih tipova hrskavice

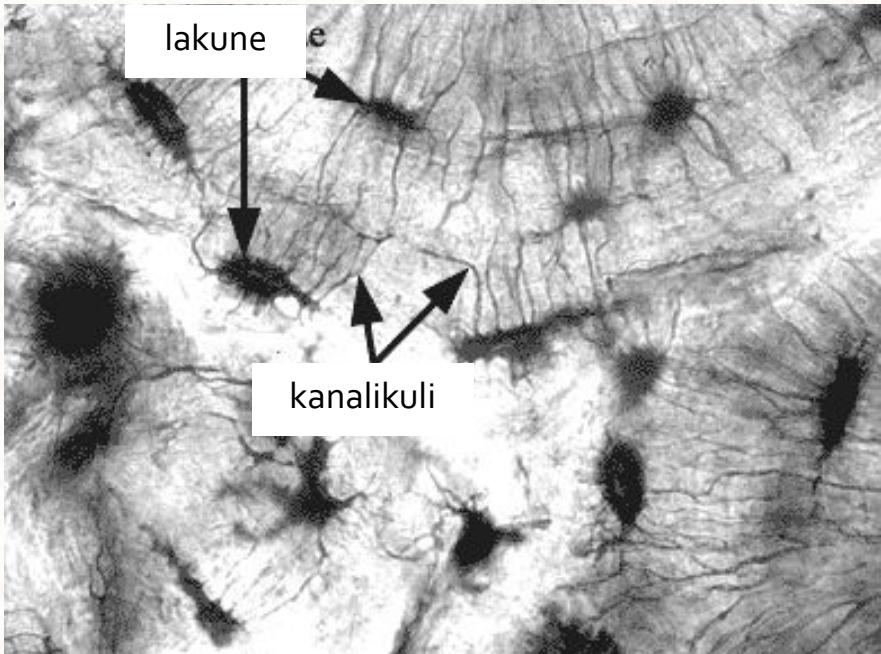
KOŠTANO TKIVO

OPŠTE ODLIKE

- Specijalizovano vezivno tkivo koje sa drugim tipovima tkiva (hematopoetsko, masno, hrskavičavo tkivo) ulazi u sastav kostiju – organa skeletnog sistema
- Najzastupljenija je komponenta skeletnog sistema
- **Mineralizovan VČM** – velika čvrstina
- Ćelije:
  - Osteogene (osteoprogenitorske) ćelije
  - Osteoblasti
  - Osteociti
  - Osteoklasti
- Obloženo slojem vezivnog tkiva – **periost(eum)** i **endost(eum)**
- Sadrži krvne i limfne sudove kao i nerve
- Funkcije koštanog tkiva (KT):
  - Mehanička
  - Zaštitna
  - Deponovanje jona Ca i fosfata
  - Koštana srž

VĆM koštanog tkiva (koštani matriks)

Sistem lakuna povezanih kanalikulima

Sastav:

- **NEORGANSKE KOMPONENTE (2/3):**
Ca-fosfat – kristali hidroksiapatita
Bikarbonati, citrati, Mg, Na, K
- **ORGANSKE KOMPONENTE (1/3) – osteoid:**
Kolagen I je najviše zastupljena komponenta VĆM
Osnovna supstanca u manjoj meri ali veoma značajna za razvoj kostiju i remodeliranje, povezivanje ćelija sa komponentama VĆM:
Proteoglikani sa GAG
Adhezivni glikoproteini (osteonektin, osteopontin)
Brojni kalcijum-vezujući proteini (osteokalcin) i faktori rasta i citokini

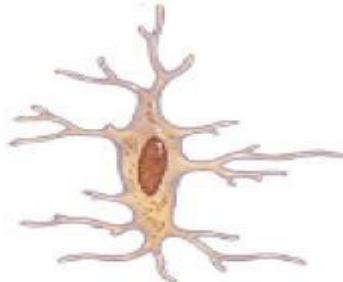
Ćelije koštanog tkiva

Osteogena ćelija

Osteoblast

Osteocit

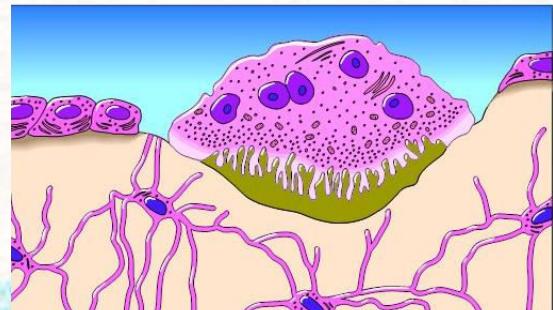

Osteoklast

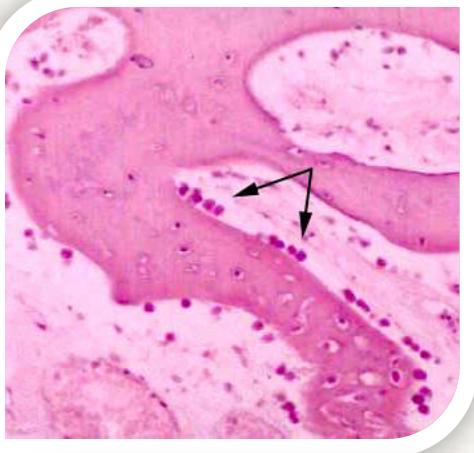
- Učestvuje u osteogenezi, reparaciji oštećenih i polomljenih kostiju
- Nastaje od mezenhimskih ćelija kostne srži
- Diferencira se u osteoblaste
- Lokacija: unutrašnji ćelijski sloj periosta i endosta, uz Haverzove i Volkmanove kanale

- Učestvuje u sintezi organske komponente VĆM
- Uloga u mineralizaciji

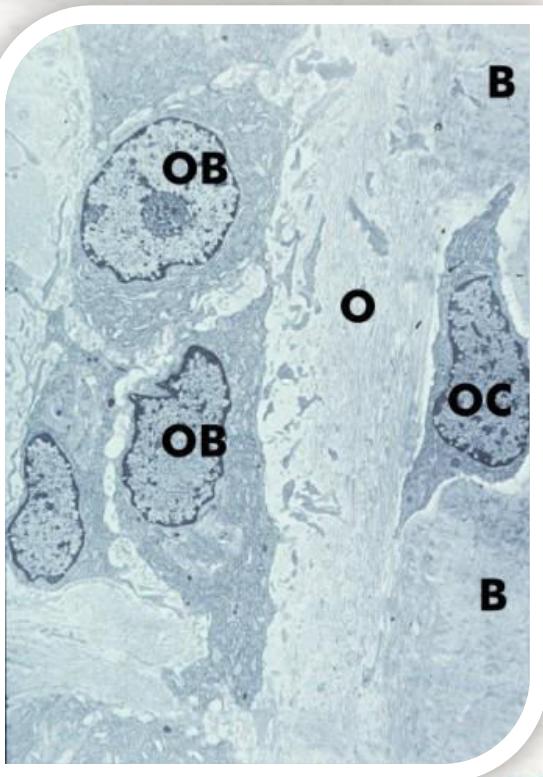
- U manjoj meri učestvuje u održavanju VĆM
- Smeštene u udubljenjima - **lakunama** koštanog matriksa
- Dugački citoplazmatski nastavci kojima se pružaju u kanaliće – **kanalikule** i čime je omogućena komunikacija osteocita

Osteoblasti

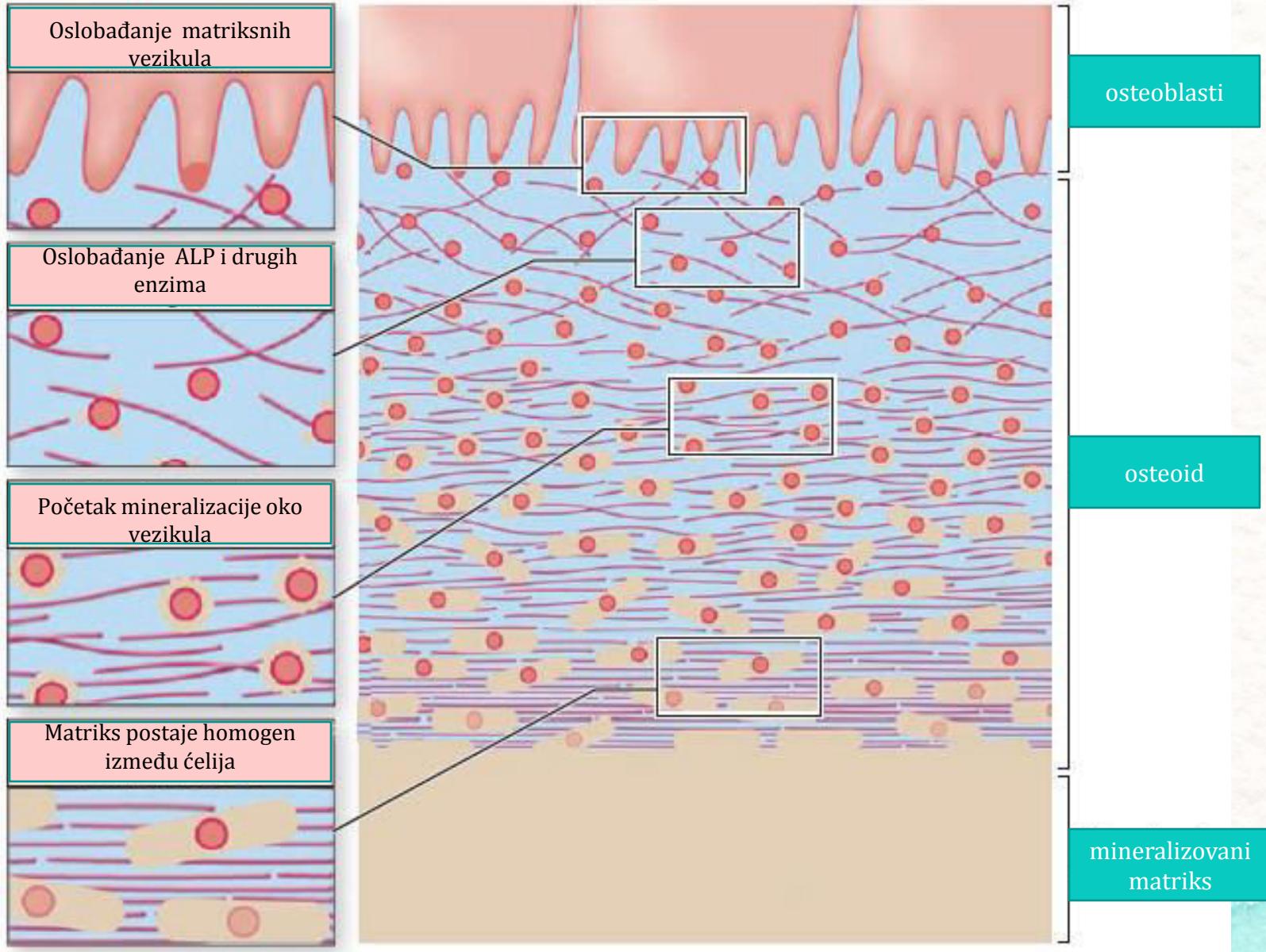

- Sintetišu organske komponente koštanog matriksa – **nemineralizovani koštani matriks (osteoid)**. Osteoid se nalazi između osteoblasta i mineralizovanog koštanog matriksa
- Zreli osteoblasti se nalaze na površini koštanog matriksa organizovane u 1 sloj – polarizovane ćelije – komponente matriksa se sintetišu u delu ćelije koji je okrenut ka već postojećem matriksu
- Učestvuju u deponovanju neorganske komponente (**mineralizacija koštanog matriksa**) – sinteza alkalne fosfataze (ALP) i drugih enzima

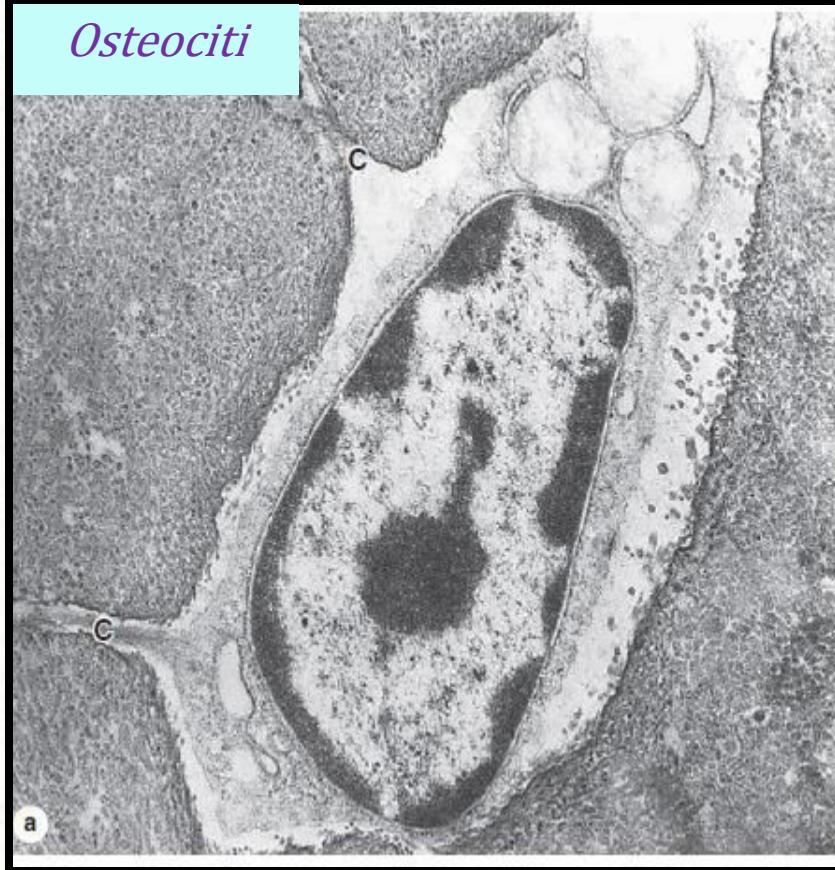

- Na nivou SM: kockaste ćelije (aktivne) - bazofilija, velika količina ALP; spljoštene ćelije (neaktivne)
- Na nivou TEM: razvijen sintetski aparat, ćelije su polarizovane
- Citoplazmatski nastavci kroz osteoid – veza sa susednim osteoblastima i osteocitima (pukotinaste veze)
- Obavijanjem mineralizovanim matriksom osteoblasti postaju osteociti
- Funkcija – rast kostiju, popravljanje oštećenja i remodelovanje kostiju

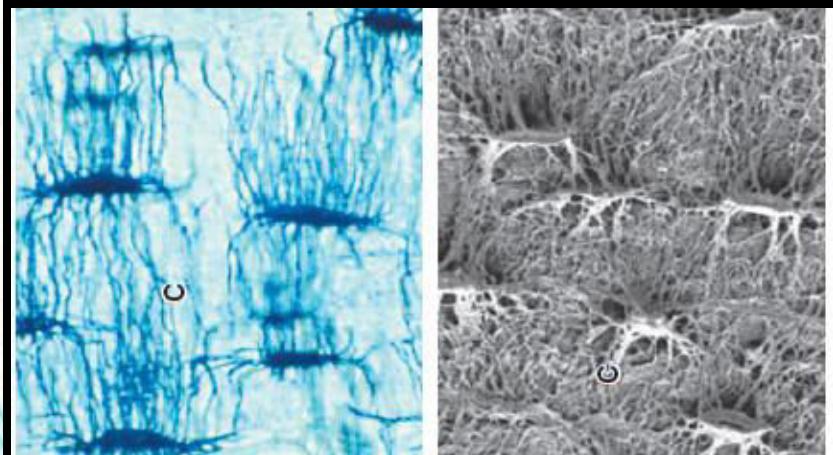
Mineralizacija koštanog matriksa

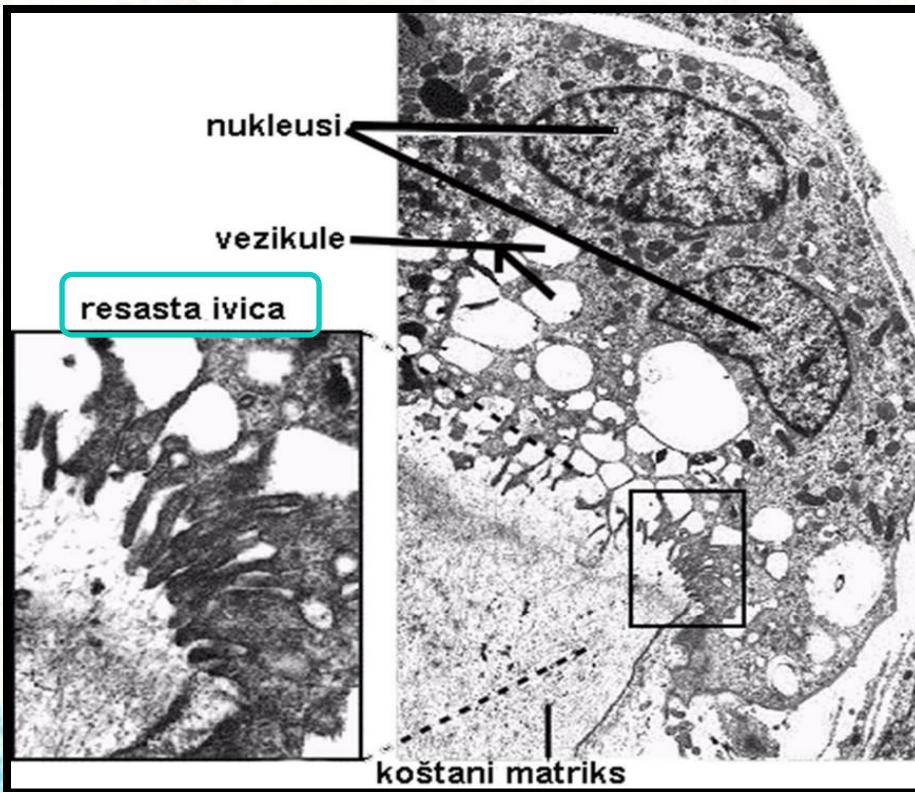
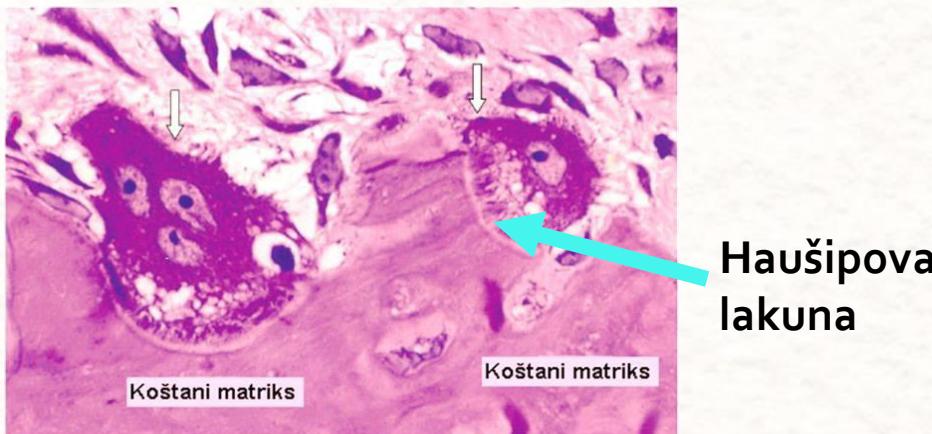
Osteociti

- Nastaju od osteoblasta
- U šupljinama koštanog matriksa – lakunama
- Citoplazmatski nastavci kroz sistem kanalikula između lakuna – komunikacija ćelija (pukotinaste veze) – metabolička razmena
- Na nivou SM: spljoštene ćelije, slaba bazofilija
- Na nivou TEM: manje razvijen sintetski aparat – niža sintetska aktivnost, ovalan nukleus, glikogen
- Dugoživeće ćelije; smrt osteocita → resorpcija k. matriksa
- Funkcije:
  - Sinteza – održavanje koštanog matriksa
  - Mehanotransdukcija – senzori za detekciju mehaničkog stresa
  - Sinteza citokina koji regulišu remodeliranje KT
  - Enzimi za razgradnju kolagena
  - Održavanje nivoa Ca u krvi

Osteoklasti

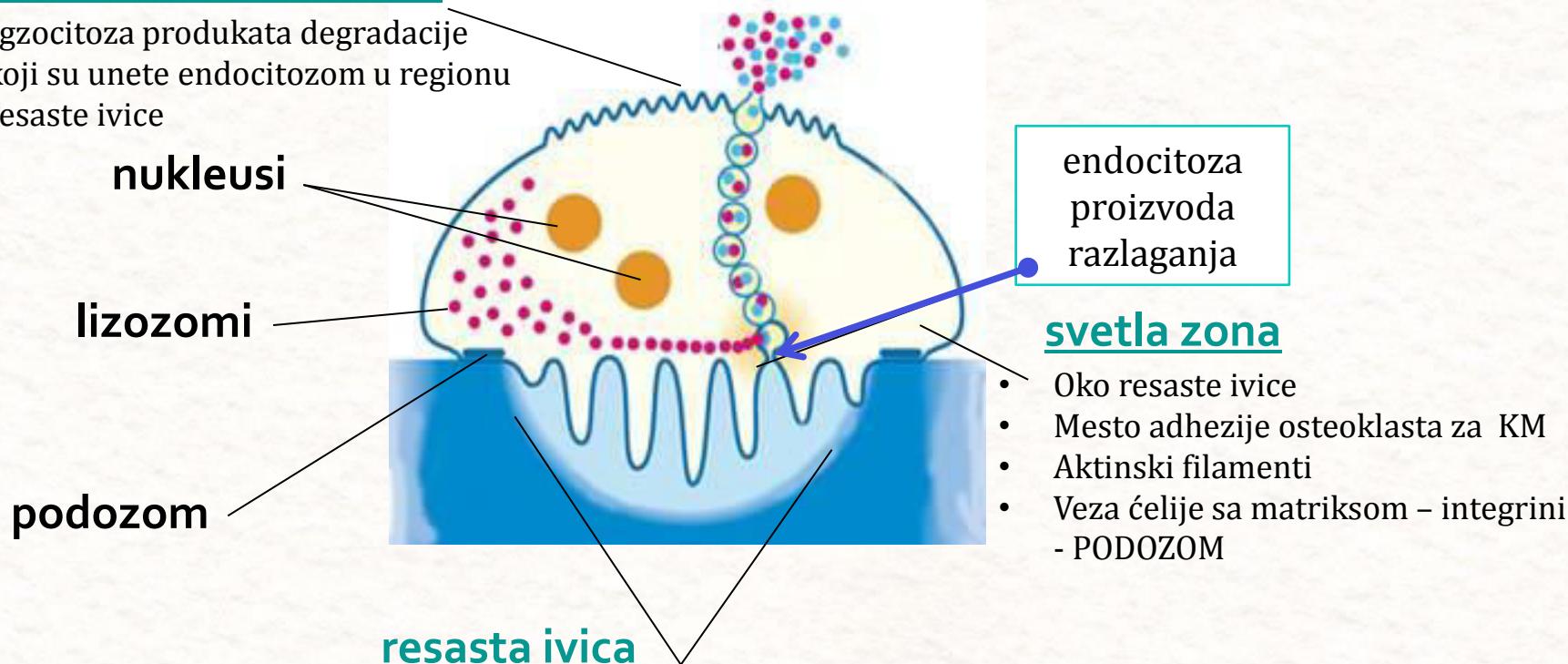

- Krupne, više jedarne ćelije
  - Potiču od hematopoetskih ćelija kostne srži – nastaju fuzijom jednojedarnih granulocitno/makrofagnih progenitorskih ćelija
  - Na površini koštanog tkiva – vrše resorpciju koštanog matriksa – Haušipova lakuna
  - Na nivou SM: jaka eozinofilija
  - Na nivou TEM: izražena polarizovanost – 3 specijalizovana regiona
  - Funkcije:
    - Resorpcija koštanog matriksa
- Po završetku resorpcije, podležu apoptozi.

Polarizovanost osteoklasta

bazo-lateralni domen

- Egzocitoza produkata degradacije koji su unete endocitozom u regionu resaste ivice

endocitoza
proizvoda
razlaganja

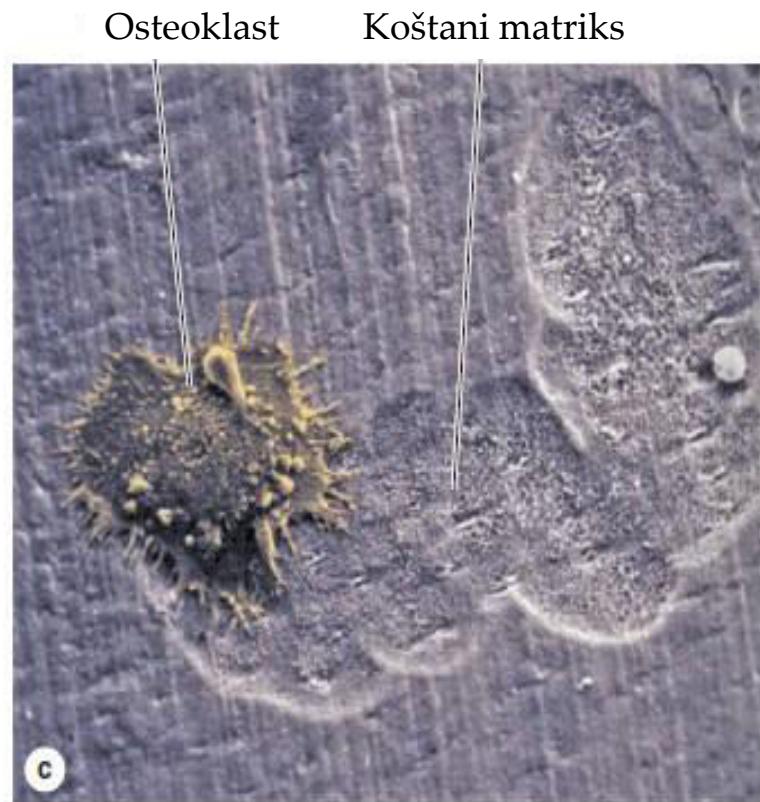
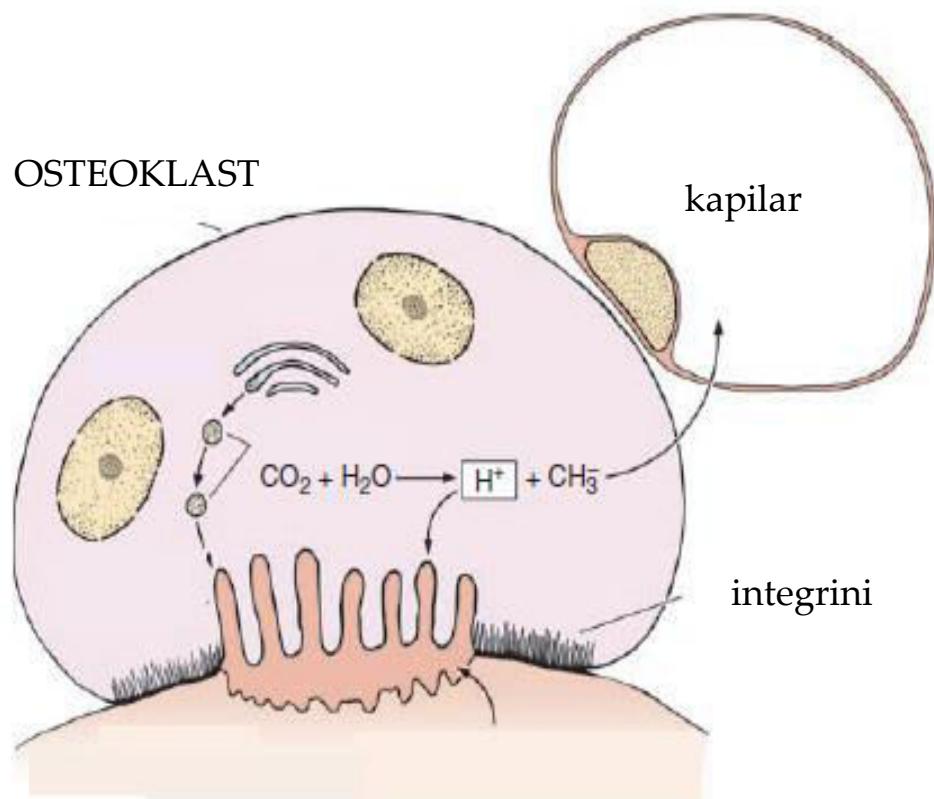
svetla zona

- Oko resaste ivice
- Mesto adhezije osteoklasta za KM
- Aktinski filamenti
- Veza ćelije sa matriksom – integrini - PODOZOM

resasta ivica

- Deo ćelije koji je u direktnom kontaktu sa KM
- Brojne mikroresice gde se vrši egzocitoza lizozomskih enzima i izbacivane protona (protonske pumpe) - demineralizacija
- Vanćelijska digestija (katepsin, MMP)
- Endocitoza produkata degradacije

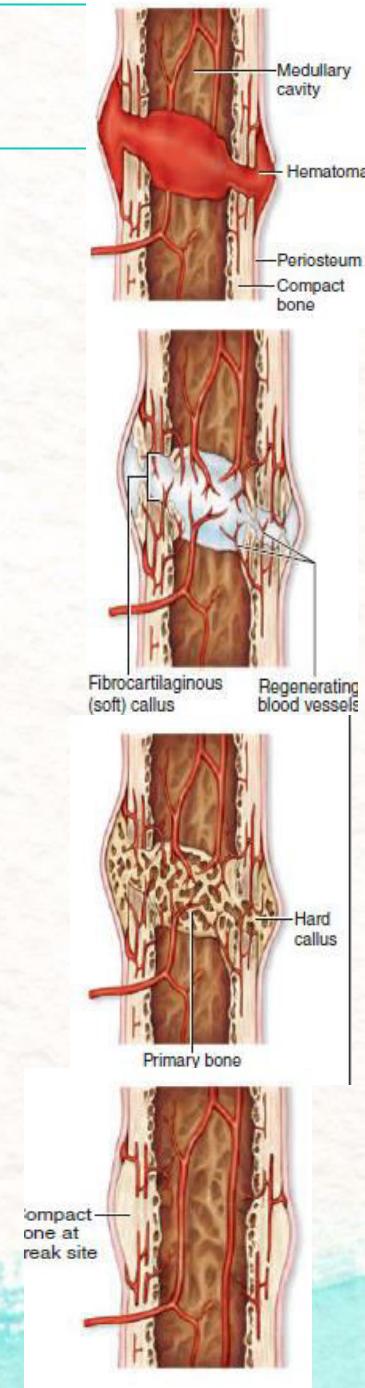
Prostor između ćelije i KM je kiseo zahvaljujući radu protonskih pumpi u membrani osteoklasta. Kisela sredina pruža optimalne uslove za rad lizozomskih enzima kao i razlaganje hidroksiapatita na jone Ca, fosfata i vodu. Enzmi lizozoma razgrađuju kolagen i druge proteine VČM. Na taj način se resorbuje KM, produkti razgradnje se mogu ponovo koristiti a joni kalcijuma, karbonata i drugi se oslobođaju u krvotok.

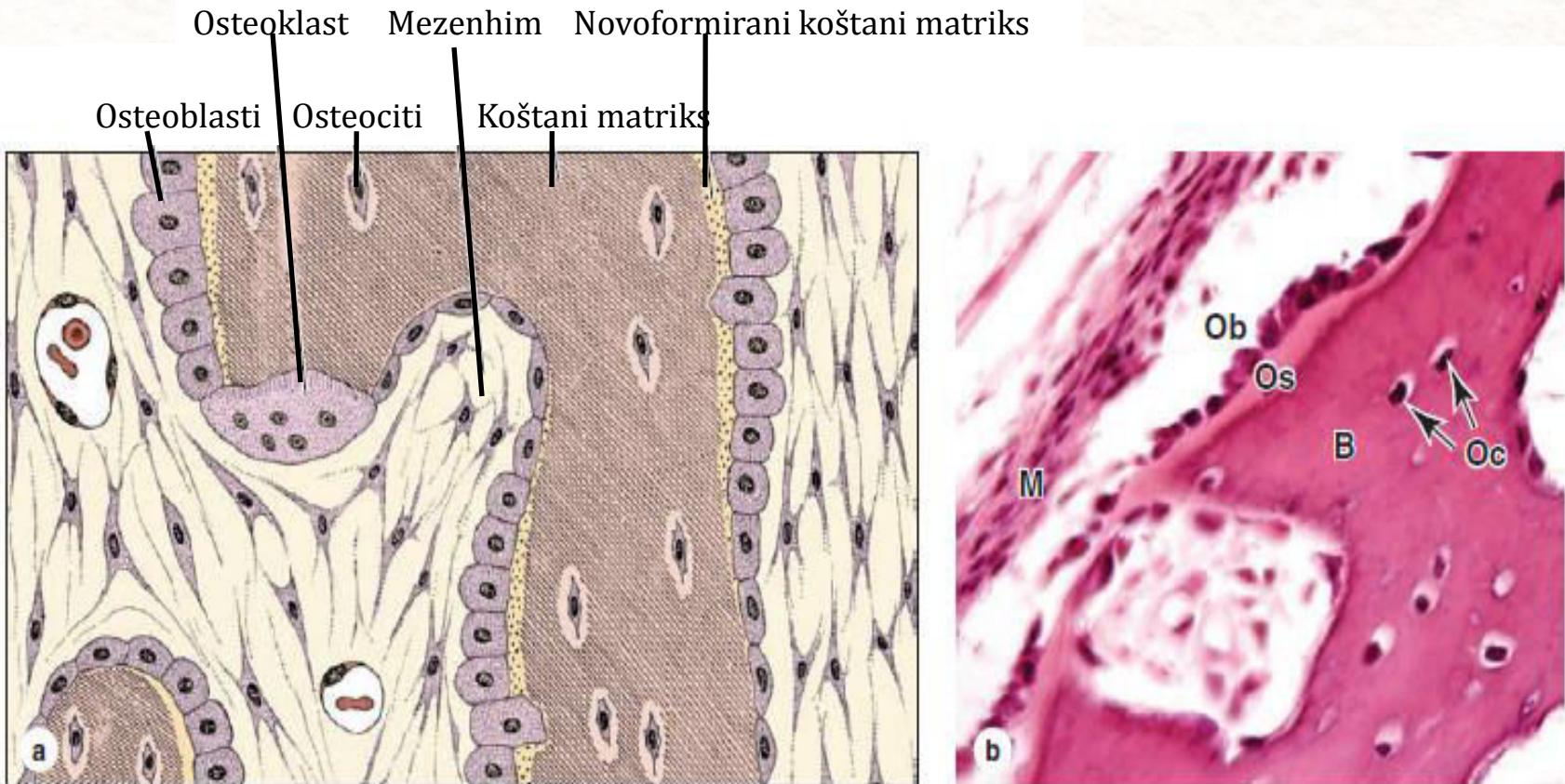
mikrosredina sa niskim ph i
enzimima lizozoma

Remodeliranje koštanog tkiva

- Tokom čitavog života = resorbcija KT i formiranje KT

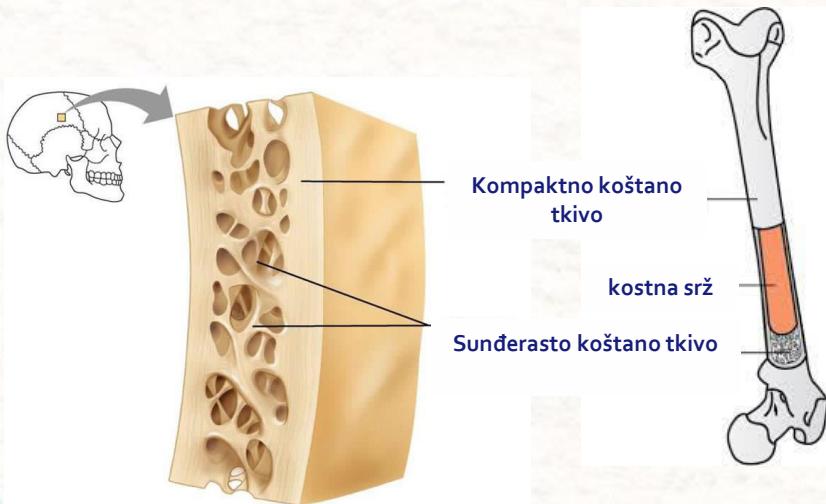
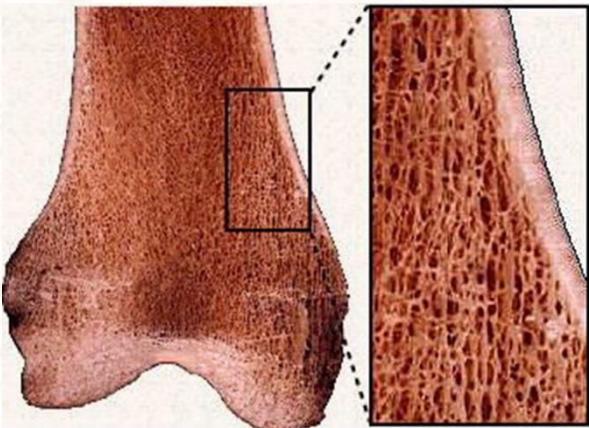
Ćelije koštanog tkiva

VRSTE KOŠTANOG TKIVA

- NA OSNOVU STRUKTURNE ORGANIZACIJE:

- Kompaktno koštano tkivo (homogen, gust matriks)
- Sunđerasto koštano tkivo (šupljine koje daju sunđerast izgled)

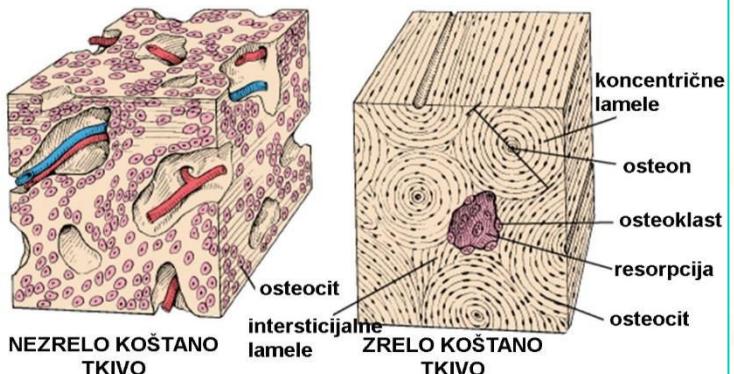

- Količina KKT i SKT se razlikuje od tipa kosti
- Kratke kosti – približno jednaka dužina i širina – više sunđerasto KT
- Duge kosti – imaju proširenja (epifize) koje su najvećim delom od SKT dok je dijafiza (središnji cilindrični deo) najvećim delom od KKT

VRSTE KOŠTANOG TKIVA NA OSNOVU ZRELOSTI:

1. Primarno, nezrelo (vlaknasto) KT

- Prvo koštano tkivo pri nastanku i reparaciji kostiju - privremeno
- Nepravilan raspored kolagenih vlakana
- Manje mineralizovano
- Više osteocita
- Trajno se zadržava samo u određenim delovima (šavovi lobanjskih kostiju)

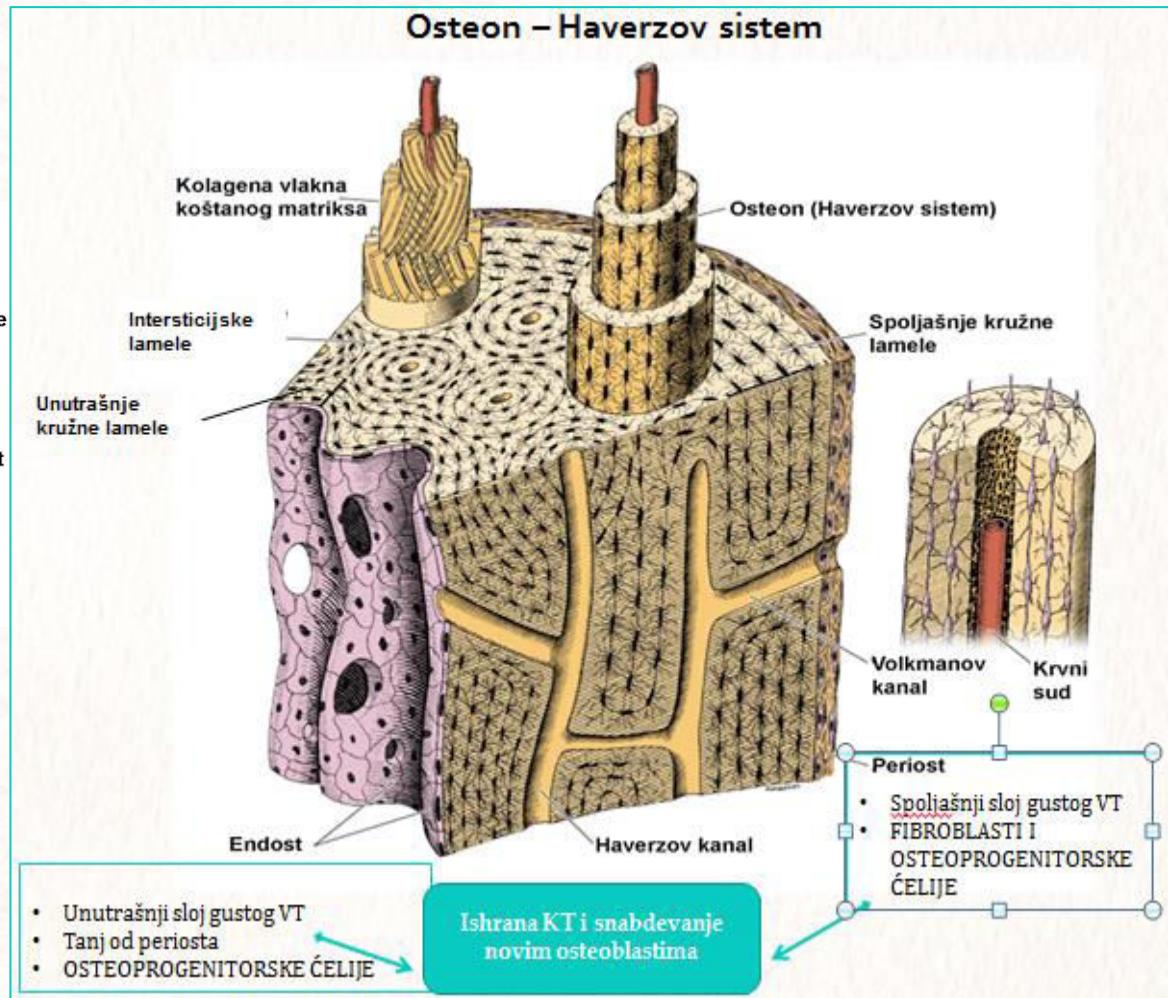
2. Sekundarno, zrelo (lamelarno) KT

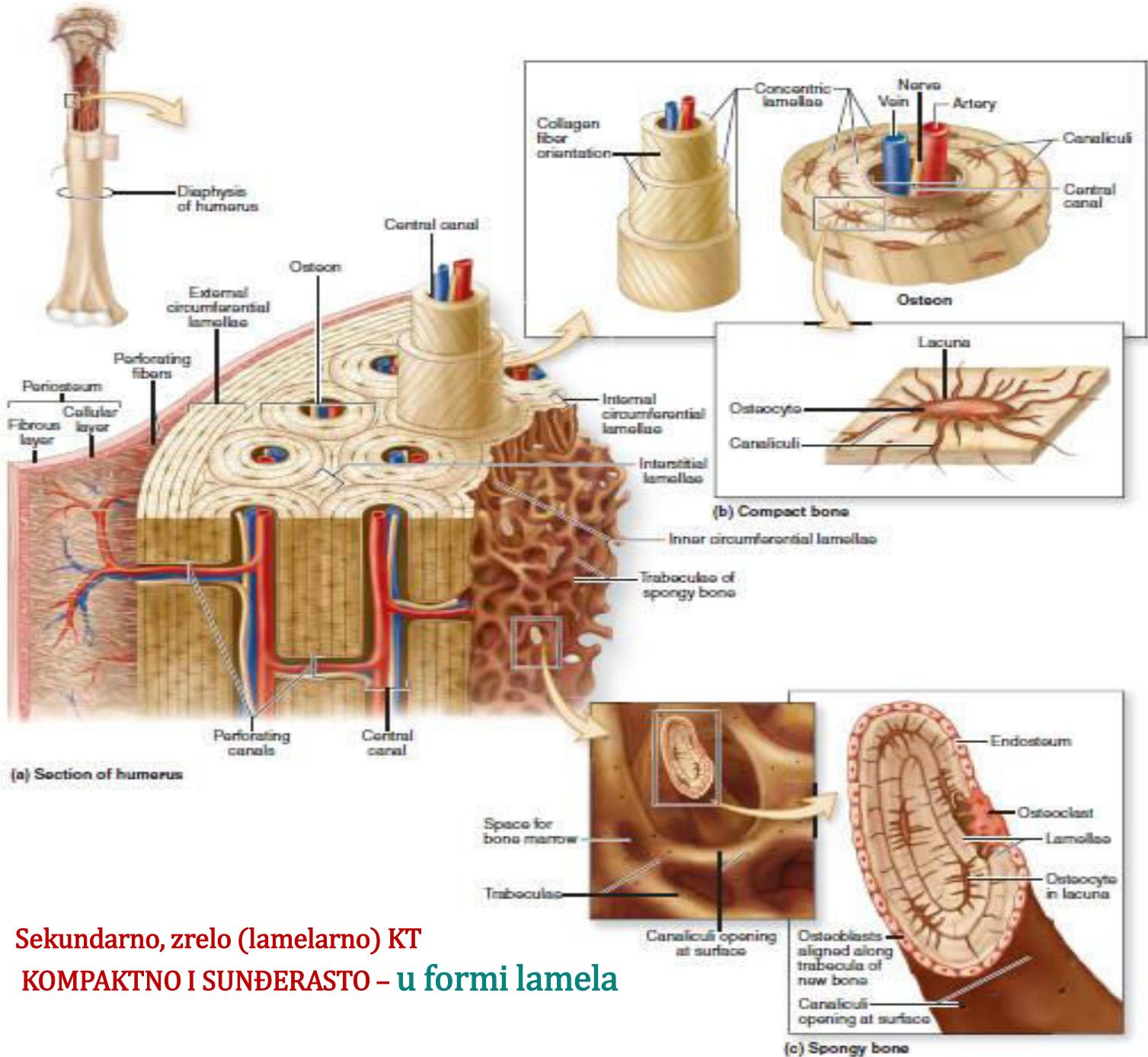
KOMPAKTNO I SUNĐERASTO

kod adulta

cilindrične jedinice - osteoni

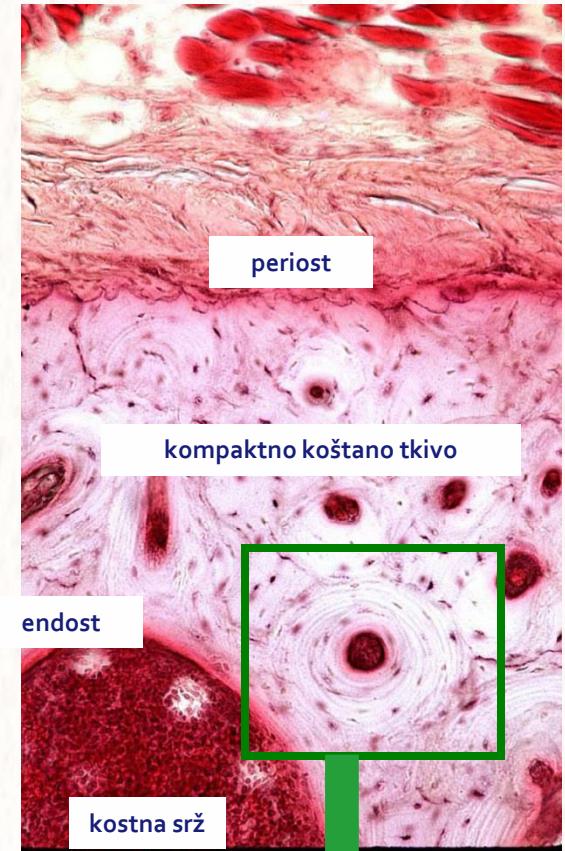
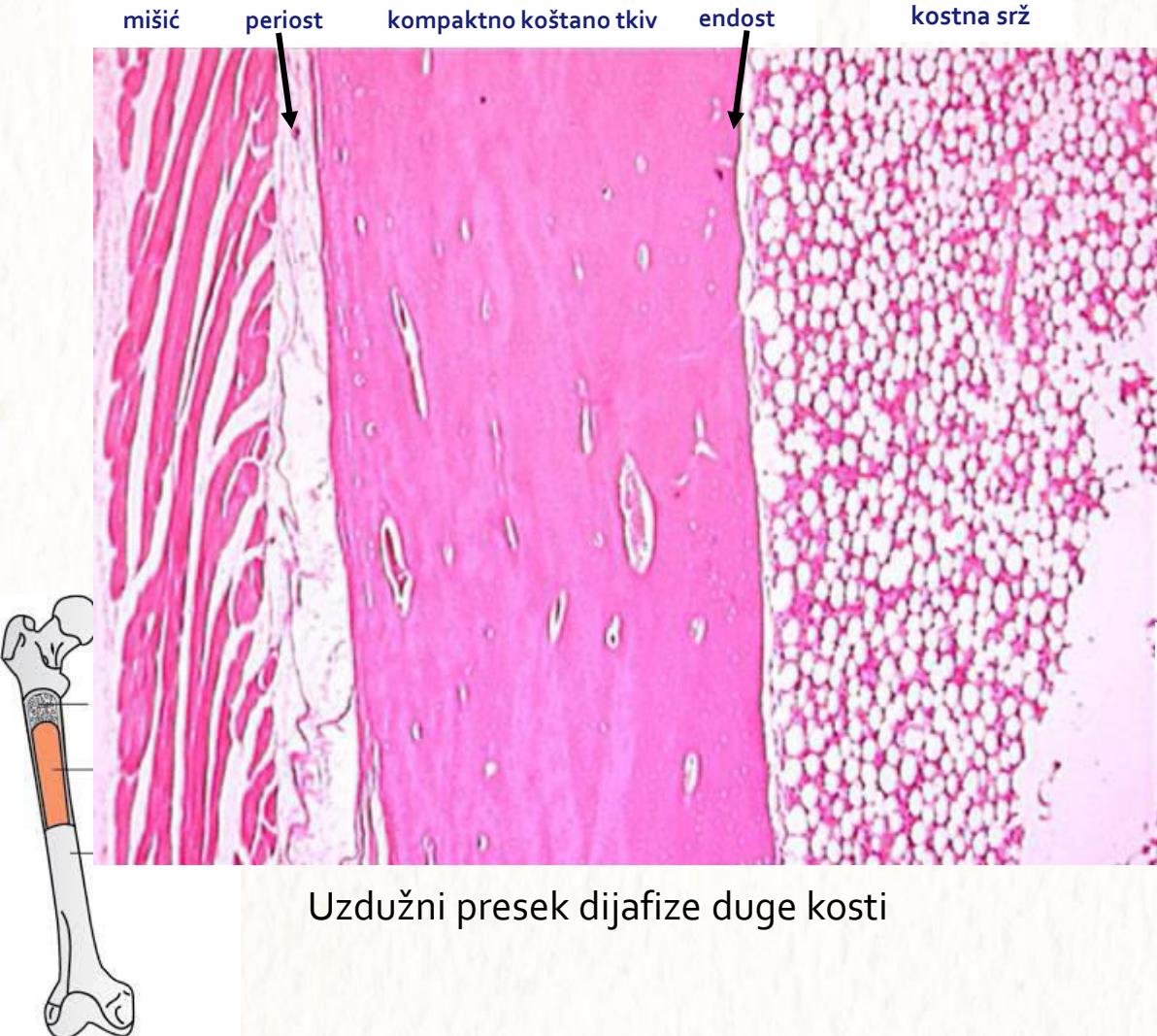
koncentrične lamele

**Sekundarno, zrelo (lamelarno) KT
KOMPAKTNO I SUNĐERASTO – u formi lamela**

HISTOLOŠKA ORGANIZACIJA SEKUNDARNOG KOMPAKTNOG KOŠTANOG TKIVA

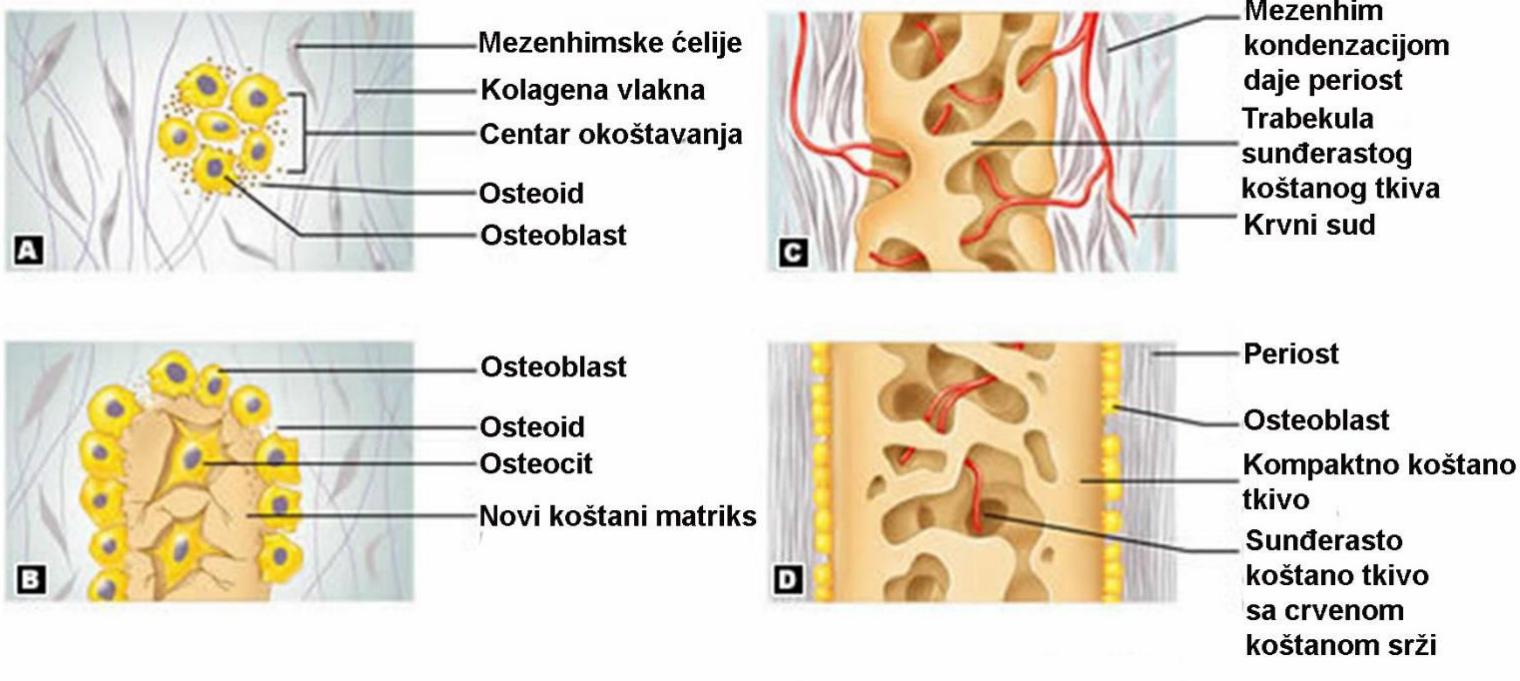

OSTEON
- osnovna jedinica građe kompaktnog koštanog tkiva

NASTANAK KOŠTANOG TKIVA - OKOŠTAVANJE

1. Unutarmembransko okoštavanje (intramembranska osifikacija)

- Diferenciranjem mezenhimskih ćelija
- Nastanak pljosnatih kostiju, rast kratkih kostiju, zadebljavanje dugih kostiju
  1. Migracija i nakupljanje mezenhimskih ćelija – primarni centar okoštavanja
  2. Diferenciranje u osteoblaste – sinteza koštanog matriksa, nastanak osteocita
  3. U vezivno tkivo prodiru krvni sudovi i mezenhimske ćelije koje daju ćelije kostne srži
  4. Spajanje više centara okoštavanja

NASTANAK KOŠTANOG TKIVA - OKOŠTAVANJE

2. Unutarhrskavičavo okoštavanje (endohondrealna osifikacija)

- Po hrskavičavom modelu kosti.
  - Počine u drugom trimestru fetanog života i traje do neke 20. god i dešava se u epifizama hrskavičavog modela (sekundarni centar okoštavanja)
1. Proliferacija i agregacija mezenhimskih ćelija – hondroblasti – hrskavičavi matriks
  2. U trenutku kada perihondrijum počne produkciju osteoblasta – nastaje koštani okovratnik – od perihondrijuma nastaje periost
  3. Ćelije hrskavice vrše kalcifikaciju hrskavice (ALP)
  4. Takav matriks sprečava difuziju hranljivih materija i dovodi do umiranja hondrocita – ostaju šupljine u koje prodiru krvni sudovi i donose osteoprogenitorske ćelije
  5. Nastanak primarnog centra okoštavanja - od mešovitih ostrvaca
  6. Spajanje više centara okoštavanja

NASTANAK KOŠTANOOG TKIVA - OKOŠTAVANJE

2. Unutarhrskavičavo okoštavanje (endochondralna osifikacija)

RAST DUGIH KOSTIJU - u epifiznoj ploči – sekundarni centar okoštavanja

Zahvaljujući epifiznoj hrskavici omogućen je rast kostiju u dužinu koji se završava oko 20. godine kod ljudi. Duge kosti rastu u dužinu zahvaljujući proliferaciji hondrocyta u epifiznim pločama koji su bliže epifizama. Istovremeno, sa dijafizne strane ploče, hondrocyti hipertrofišu, matriks kalcificiše i ćelije odumiru. Epifizna hrskavica je diferencirana na više zona.

